

КРИТИКА И ПРИКАЗИ

ПО ТРАГИТЕ НА ЕДЕН НЕОБЈЕКТИВЕН ПРИКАЗ

Во број 1 на сп. „Историја“ од 1974 год. е објавен приказ на мојот труд „Историските преда- нија за Гоце Делчев“, како и на мојата книга „Гоце Делчев во споменот на народот“. Авторот на приказот се потпишал со иници- јалите Х. А. — П., тоа значи е про- фесорот на Филозофско-историс- киот факултет на Универзитетот во Скопје д-р Христо Андонов — Полјански.

Уште веднаш и најмалку из- вестениот читател може да открие дека приказот е напишан мошне тенденциозно и недобронамерно, дури и со цел да ѝ се нанесе на- вреда на мојата личност. На по- упатениот читател му е познато дека на овој напис му претходеде и некои други постапки на проф. Полјански.

По излегувањето од печат на рефератите од симпозиумот за Гоце Делчев, што се одржа во Штип од 8 до 10 ноември 1972 год. проф. Полјански имал можност да се запознае со мојот реферат, би- дејќи за време на читањето на рефератите прочитав само скра- тена верзија од околу 10 страни- ци, а претходно целиот реферат беше размножен и разделен на учесниците на Симпозиумот.

Во мојот труд во една фуснота сметав за своја должност како

фолклорист да забележам дека вклучениот прозен фолклорен ма- теријал во III-тата книга од изда- нието за Гоце Делчев на проф. Полјански би требало да биде вклучен во V-тата книга која го носи насловот: „Гоце Делчев во народното и уметничкото твореш- тво“, а истовремено се задржав и на класификацијата на спеме- ните на Делчевите современици што ја беше дал во III-тата книга (стр. 396—397). Тоа го побуди проф. Полјански да поведе една невоо- бичаена за научната критика по- стапка. Наместо да го искористи печатот за да ги изложи своите за- белешки во врска со погорното, тој интервенираше усно во упра- вата на Институтот за фолклор каде што јас сум вработен. Ис- тото го направи и во Институтот за национална историја како еден од издавачите на зборникот со ре- фератите од споменатиот симпо- зиум во Штип. Интересно е зошто тоа проф. Полјански не го стори и во Македонската академија на науките и уметностите како втор издавач на Зборникот? Истовре- мено тој се решил да напише специјално писмо до Собирот на работните луѓе на Институтот за фолклор. Во тоа писмо во еден непогоден начин го изнел своето по две работи. Прво, го нападна

колегата В. Јаќоски, кој во својот реферат во Штип даде на знаење дека без дозвола од страна на Институтот за фолклор објавил извесен број песни за Гоце Делчев од Архивата на Институтот, и второ, се осврна на мојот труд. Неговото писмо, всушност, многу не се разликува од овој приказ, само со тоа што на крајот на писмото со еден арогантен тон бараше да му се извинам преку весникот „Нова Македонија“. Се разбира, ова писмо беше прочитано на состанокот на колективот на Институтот и категорички отфрлено.

Во случајов би сакал да го потсетам проф. Полјански дека за време на паузата, во присуство на моите колеги, ми пријде и ми честита за добриот реферат, истиот реферат кој тој сега толку негативно го оценува. Би сакал уште да нагласам дека при својот завршен збор проф. Љубен Лапе посебно пофално зборуваше за рефератите од фолклористиката, што беа само два, од кои едниот мој.

Толку за историјата што му претходеше на приказов.

Од самиот почеток на приказот на проф. Полјански се гледа неговата намера — да ги дисквалификува мојот труд и мојата личност, но изгледа ефектот е обратен. Во продолжение на приказот тој го отфрла моето тврдење дека во III-та книга има направено обид за класификација, при што ги цитира своите зборови од стр. 396, но намерно прекинува на местото каде што нему му одговара, испуштајќи ги зборовите на кои јас се повикувам во врска со класификацијата.

Да видиме што понатаму пишува проф. Полјански во III-тата книга: „Потеклото на Гоце Делчев и средината во која растел најавтентично се претставени од неговите најблиски (следуваат неколку имиња — мое Т.В.) и од неговите другари од детските дни (неколку имиња — мое Т.В.). Неговото школување во Солун и Софија најверодостојно ќе го прикажат неговите соученици (неколку имиња — мое Т.В.). Неговото активирање во првите и во натамошните години на револуционерното поприште во Штип и другите подрачја на Македонија ќе се претстави во најоригинален вид од неговите најблиски другари, пријатели и соработници (неколку имиња — мое Т.В.)“. На стр. 397 стои: „Не помал интерес предизвикуваат искажувањата за убиството на Гоце, широко поставените интриги во тој конгломерат на заткулисни игри со животот на овој македонски јасновидец од почетокот на нашиот век.“ Овие зборови на проф. Полјански се напишани на стр. 396—397 во III-тата книга од изданието за Гоце Делчев, а не се произволно измислени од мене, како што тој тврди во својот приказ. Не е тука направен никаков превид. Ако сега по неколку години од излегувањето на изданието за Гоце Делчев проф. Полјански се откажува, тоа е веќе негова работа. Погорното јас го сфатив како класификација и така го напишав во мојот труд, а од своја страна проф. Полјански во приказот тврди дека: „Во цитираната книга се дадени само спомени за Делчев и тие се распределени според историската тематска категоризација, а не според некаква класифи-

кација на преданијата.“ Недоразбирањето во случајов е само во употребата на термините: дали тука имаме класификација или категоризација, значи два термина во многу нешта сродни. Јас всушност, за тоа се искажав на друго место и не мислам тука да се задржувам. Ако во случајов згрешив секој вистински научник со висока научна етика на еден културен и образложен начин би објаснил во што е работата. Проф. Полјански ни во најмала мера не се обиде да го стори тоа, туку го избра најлесниот пат — да го употреби единствено својот професорски авторитет за да нападне еден асистент кој се осмелил да го каже своето мислење. Значи, отфрлувајќи го моето мислење тој не се потруди да го образложи и научно да го докаже своето.

Да се вратиме на цитираните зборови на проф. Полјански. Во мојот труд на ниедно место немам напишано дека тој прави класификација на преданијата. Во мојот напис јасно стои: „Во третата книга на Христо Андонов — Полјански „Гоце Делчев во спомените на современиците“, имаме обид да се направи извесна класификација на спомените на современиците на Делчев во кои авторот го вклучил и фолклорниот материјал, значи некои преданија и народни усни кажувања“. Ми се чини дека мојата мисла е сосема јасно формулирана.

Понатаму проф. Полјански го отфрла и моето тврдење дека во III-тата книга од неговото издание за Гоце Делчев постои фолклорен материјал. Тој тука поставил како и во погорниот случај, значи се движи по линијата на најлесниот отпор — само да отфрли без

да го брани и докаже своето мислење, се разбира ако е прав. Всушност, како што изгледа од целиот негов напис тој не би можел тоа да го докаже, бидејќи може да се заклучи дека недоволно ги познава основните закономерности на една народна творба. Во случајов не би сакал да се задржувам подлабоко на ова прашање. Само ќе наведам еден типичен пример на предание, кое го носи насловот „Една чета мина низ Кукун“ (стр. 143). Ова предание, всушност, претставува прераскажана народна песна за Гоце Делчев. Тука се среќаваме со познатиот меѓународен фолклорен мотив „јунакот се жени за земјата“. Песната за која станува збор се наоѓа во Архивата на Институтот за фолклор во Скопје, регистрирана на магнетофонска лента бр. 1531. Прераскажувањето на песните е еден од начините на создавање преданија, за кое јас зборувам во погорниот труд а поопширно во книгата „Гоце Делчев во споменот на народот“ (стр. 20—21).

Во последниот дел од овој приказ проф. Полјански со општи факти се обидува да ја дисквалификува мојата личност, нешто што во научната практика претставува посебен феномен. Силата и големината на еден научник е меѓу другото и во тоа да може достоинствено да ги прифаќа своите слабости или со своето знаење да ги брани и да ги докажува своите ставови. Да тоа заборава проф. Полјански или нему тоа воопшто не му е својствено, па затоа неговите зборови звучат несмасно и невкусно, а носат во себе и голема доза на де-

магоџија. Тој се повикува на „позитивните норми на науката“, кои јас наводно не ги разбираам. Но како тој ги разбира и ги застапува позитивните методи во науката и вистинската научна критика? Ако ги разбира така како што ги изложува во целиот свој приказ, тогаш што претставува неговиот напис? Не е ли тоа практично негирање на неговите теоретски декларации!

Кон овој приказ проф. Полјански вметнал и „Post scriptum“. Во него тој со неколку зборови се осврнал и на мојата книга „Гоце Делчев во споменот на народот“. И ова е пишувано со истиот стил и јазик, но тука се допуштени сериозни грешки. Да нагласам дека пред да биде допуштен мојот труд за печат, беше рецензиран од двајца наши познати фолклористи, од проф. д-р Кирил Пенушлиски и од научниот советник д-р Блаже Ристовски и прифатен од Редакцискиот одбор на сл. „Македонски фолклор“ за печат. Значи од личности многу повеќе компетентни за оваа проблематика отколку еден професор по историја.

Сите тврдења на проф. Полјански од почетокот па сè до крајот се неистинити и непроверени. Само човек со предодредена тенденциозност можел да напише такви зборови и да не ги забележи новите моменти што ги вклучив во оваа работа во споредба со претходната. Авторот на приказот пишува: „Работата е проширена само во прераскажување на приложените на крајот 33 раскажувања за Гоце Делчев“. Прво, тоа не се раскажувања, туку во фолклористиката си носат соодветно

име; второ, сето тоа е чисто произволна копстаација. Во мојата работа нема ни едно прераскажување на приложените текстови. Ако наместа се среќава некое прераскажување, тоа така го барал начинот на изложувањето на мојата замисла при објаснувањето на некои суштествени моменти што станале предмет на моите размислувања при претставувањето на фолклорниот лик на Гоце Делчев, а таквите примери се земени од објавените преданија на бугарската фолклористка Росица Ангелова и нешто од неговата III-та книга од изданието за Делчев. Намерно при обработката на трудот ги испуштив преданијата и народните кажувања што влегуваат во мојата книга. Има само неколку цитати од приложените текстови, но и тоа е сведено на потребниот минимум. Изгледа проф. Полјански мојот труд го читал од искривен аспект и текстот го разбираал така како што нему му одговара, па и на таков начин се потрудил да му го претстави на читателот.

Понатаму проф. Полјански ми префрла дека „не е дадена сигнатурата на фондот и изворот каде се наоѓаат овие материјали“. Одговорот е јасен: прозните творби што се наоѓаат во Архивата на Институтот за фолклор не се сигнирани значи не постои никаква сигнатура. Во списокот на раскажувачите и снимателите, што го изнесов на стр. 53 јасно се гледа дека материјалите се наоѓаат во Архивата на Институтот за фолклор во Скопје и е наведен бројот на магнетофонската лента во која се регистрирани и во која може да се најде сè што му е потребно на еден истражувач. Ту-

ка нема никакво перазбирање. Впрочем, проф. Полјански, пред да ги напише овие зборови би можел да ги консултира нашите архивски материјали. Тогаш би се уверил на лице место како стојат работите. Во продолжение тој тврди дека „не може да се добие увид кој е автор на односниот расказ и каде истиот може да се најде.“ Зачудувачки звучат овие зборови на проф. Полјански. Познато е дека една народна творба нема автор. Зарем тоа проф. Полјански не го знае?(!)

На крајот не би сакал да давам заклучок во стилот на проф.

Полјански, нешто што многу лесно можам да го сторам, но тоа не одговара на моето достоинство. Само можам да зажалам што оваа постапка на проф. Полјански ќе остане во анализите на нашата критика како крајно тенденциозен и промашен обид да се дисквалификуваат една личност и неговите трудови, и тоа само затоа што таа личност ја имала смелоста да искаже неколку добронамерни и ситни забелешки на адреса на еден негов труд.

Танас ВРАЖИНОВСКИ

Славчо НИКОЛОВСКИ — Бојан МИТОВ

КРИВА ПАЛАНКА, Скопје, 1970, стр. 134, во издание на Собранието Крива Паланка, Заедница за издавачка дејност НИП „Нова Македонија“ — Скопје.

По повод 25-годишнината од Првото заседание на АСНОМ и ослободувањето на Крива Паланка, Собранието на општината Крива Паланка „решило да се издаде монографија на градот и Општината“ и ја издало. Книгава е пред нас.

I

ПРИКАЗ НА КНИГАТА

Оваа книга со мал формат содржи вкупно 134 страници. До XIII страница книгата е пагинирана со римски броеви. Таа содржи Увод (предговор?) напишан од Спирко Стојчевски тогашен претседател (1969 г.) на Собранието на општината Крива Паланка. Главниот текст поместен на

112 страница е напишан од авторите чишто имиња се наоѓаат на вообичаено место во книгата.

Текстот во книгата е поделен на шест поглавја со следниве наслови: I по трагите на минатото (1—38); II од неодамнешното минато (39—57); III преобразба на Крива Паланка (58—83); IV можности за одмор и рекреација (84—96); V образование, култура и здравство (97—106); и VI движење на населението (107—111).

На 113 и 114 страница е поместено резиме на англиски јазик, а од 115 до 117 страница резиме на француски јазик.

На страница 118 е даден список на „извори на литературата“ (sic!).

Заради критичкиот осврт што попатаму ќе го дадеме на оваа книга нужно е да ја препишеме на ова место и листата на „из-